

הַתַּנְ"ךְ נִשְׁלַנוּ

סֵפֶר שְׁמוּאֵל ב

אַלּוֹן חֲזָנִי
אִיּוּרִים: נַעֲמָה לֵהב

אור עציון ספרי איכות תורניים

עַל הַסֵּפֶר

הורים יקרים,

ספר זה נועד לסייע בלימוד פשט התנ"ך באופן יסודי, והוא הותאם במיוחד ללימוד משותף של הורים עם ילדיהם. פסוקי המקרא הם עיקר הספר. בסוגריים שבתוך הפסוקים נוסף פירוש בסיסי לסיוע בהבנת הכתוב. הפירוש מבוסס על גדולי פרשני הדורות: אונקלוס, רש"י, רד"ק, מצודות ומלבי"ם, לפעמים נעשה שימוש גם בפירוש "דעת מקרא" בן זמננו. למען הקריאה השוטפת, לא תמיד ישנה חזרה על פירושים לעניינים שכבר פורשו. כדי להקל על הקורא, נוסח הפסוקים הוא לפי הקרי - ולא הכתיב. לצד הפסוקים מובאות הרחבות ותוספות, למשל:

שאלות פשט המלוות את הפסוקים - מטרתן: שיפור הלימוד וההבנה. ישנן גם שאלות "לדעתכם" שמטרתן פיתוח חשיבה מעמיקה, לשאלות אלו ייתכנו יותר מתשובה אחת נכונה. בקשו מילדכם נימוק לתשובתו ודונו עימו על כך. בסוף הספר מובא תשובון לשאלות, שימו לב שלא תמיד התשובה המובאת שם היא התשובה האפשרית היחידה.

שאלות נכון / לא נכון -

יש לזהות לפי הפסוקים אילו משפטים נכונים ואילו שגויים.

שאלות אתגר.

חידות חזרה על הפרק - ישנן חידות שמוצגים בהן איורים והילדים צריכים להשתמש בדמיון כדי למצוא את הקשר לפסוקים. במהלך השנים נוכחתי לראות שדמיון הילדים עולה על כל מה שיכולתי לדמיין בעצמי, על כן לא הבאתי את ההקשרים שעלו בדעתי.

הרחבות לפירושים, מדרשים קשורים, הרחבות ארכיאולוגיות והרחבות על הטבע.

הרחבה לשונית של ביטויי לשון בני זמננו שמקורם בפרק.

מפות - משמשות להמחשת מהלך האירועים ומקומם. הדעות חלוקות בנוגע לכמה מהאתרים כך שנדרשתי להכריע. על פי רוב בחרתי את הדעה המתאימה לפשט הכתוב או להיגיון הצבאי.

מובאות **ממזמורי תהלים** הקשורות לאירועים המוזכרים בספר.

צירי זמן - חלק מהפרקים נפתחים בצירי זמן הממחישים את התקדמות האירועים מבחינה כרונולוגית.

המלצות ללימוד

בשלב הראשון טוב לקרוא עם הילד קבוצת פסוקים ברצף כדי שירכוש את לשון התנ"ך. לאחר מכן כדאי לחזור ולספר את תוכן הפסוקים בלשון פשוטה בעזרת פירושי המילים המשולבות בטקסט. לבסוף, מומלץ לעיין במפות המצורפות ובמסגרות ההרחבה ולענות ביחד על השאלות המצורפות לאותה קבוצת פסוקים. ילדים בגילי הגן ובית הספר היסודי זקוקים לרוב להמחשה כמותית או מידתית, על כן מומלץ להשתמש בדוגמאות מוחשיות מהחיים, למשל:

- **להמחשת כמויות -** מספר הלוחמים שהשתתפו במלחמה הוא כמספר התושבים בעירנו...
- **להמחשת מידות -** המרחק שהמרגלים עברו הוא כמו המרחק מפה לבית של סבא וסבתא...
- **המחשת משקלים -** משקל הזהב הוא בערך כמשקל כיסא...

יהי רצון שספר זה יסייע להרבות לימוד תורה בישראל, ויתקיים בנו הפסוק:
"לא ימוש ספר התורה הזה מפיה, והגית בו יומם ולילה" (יהושע א, ח).

- אלון חזני -

מַלְכוּת דָּוִד בְּחֵבְרוֹן

פְּרָקִים א-ד

קינת דוד על שאול ויהונתן

33 שנים	7 שנים, 61 חודשים	12 שנים	40 שנים
מלכות דוד בירושלים	מלכות דוד בחברון	מלכות שאול	הנהגת שמואל
		הנהגת שמואל	הנהגת עלי

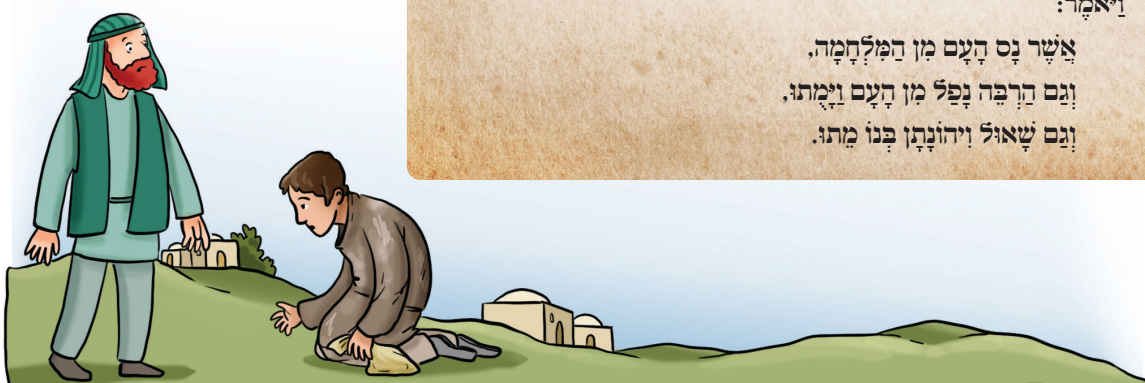

תזכורת מסוף ספר שמואל א

פּלִשְׁתִּים מְבִיסִים אֶת יִשְׂרָאֵל בַּמִּלְחָמָה בְּגִלְבָּעַ, בְּנֵי שְׂאוּל נִהְרָגִים, וְאַתֶּם נוֹפְלִים רַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל. בַּמַּהֲלָךְ הַקָּרֵב שְׂאוּל הַמֶּלֶךְ מָבִין שְׁעוֹד מַעֲט יִלְכְּדוּהוּ הַפְּלִשְׁתִּים. כְּדִי שְׁלֹא יִתְפַּסּוּהוּ חַי, וְתִהְיֶה בְּכַף פְּגִיעָה בְּעַם יִשְׂרָאֵל, הוּא מַחְלִיט לִפְלֹא בַעֲצָמוֹ עַל חֲרָבוֹ וְלָמוּת. בַּמִּקְבִּיל, שָׁב דָּוִד מִהַמִּלְחָמָה בְּלִי לְהִשְׁתַּחֲוֶה בָּהּ, מְבִיס אֶת הָעַמְּלָקִים שֶׁחָרְבוּ אֶת צִקְלָג, מְשַׁחֵר אֶת הַטְּבוּיִים שֶׁתָּפְסוּ וְחוֹזֵר לְהִרְסוֹת עִירוֹ צִקְלָג.

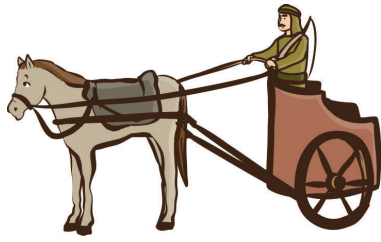

1. כיצד נראה האיש שהגיע לדוד?
2. מה עשה האיש מיד כשפגש את דוד?
3. לדעתכם, מדוע השתחוה האיש לדוד?
4. א. בהתחלה הודיע האיש ש.....
ישאל במלחמה,
ב. אחר כך בשר שחילים רבים.....
בקרב,
ג. ובסוף ספר שמותו במלחמה
גם..... ו.....
5. לדעתכם, מדוע רץ הנער יומים כדי לבשר דוקא לדוד על תבוסת ישראל?

הבשורה על התבוסה במלחמה מגיעה לדוד

א ויהי אחרי מות שאול, ודוד שב מהכּוֹת אֶת (מהמלחמה עם) העמלק, וישב דוד בצקלג ימים שנים (יומים). ב ויהי ביום השלישי, והנה איש בא מן המחנה מעם שאול (ממחנה שאול, מהמלחמה בגלבע), ובגדיו קרעים, ואדמה על ראשו. ויהי בבאו אל דוד, ויפל ארצה וישתחו. ג ויאמר לו דוד: אי מזה תבוא? ויאמר אליו: ממחנה ישראל נמלטתי. ד ויאמר אליו דוד: מזה היה הדבר? הגד נא לי (ספר מה קרה בקרב)! ויאמר: אשר נס העם מן המלחמה, וגם הרבה נפל מן העם וימתו, וגם שאול ויהונתן בנו מתו.

1. מה רצה דוד לברר במדקדק?
2. לפי דברי הנער, מה גרם לשאול לפנות אליו (ממה פחד שאול)?
3. הנער ראה את שאול נשען על ה... שלו.
4. מה בקש שאול מהנער?
5. אילו שני חפצים הביא הנער לדוד כדי להוכיח את דבריו?
6. מה עשו דוד ואנשיו כששמעו את דברי הנער?
7. לדעתכם, מה אפשר ללמד מהעבדה שגם אנשי דוד התאבלו על מות שאול, אף ששאול רדף אותם בחייו?

כיצד נראה הנזר של שאול?

בחפירות ארכאולוגיות של התקופה נמצא פס זהב שבצדו נקבים, ובהם רצועות שנקשרו סביב הראש, כמו הציץ של הכהן הגדול, ויתכן שגם הנזר של שאול דמה לציץ של הכהן הגדול.

“כל עוד נפשו בו” – עשה זאת בבהילות קדם שתפגע בו הרעה.

חנית

נזר

אצעדה

- בספר שמואל א פגשנו עוד פליט שהביא בשורה מתבוסה במלחמה.
1. מי היו הצדדים הלוחמים באותה מלחמה?
 2. מה היתה הבשורה שנשא הפליט?
 3. מה קרה לאדם שקבל את הבשורה בשמעו אותה? מתקשים להזכר? הציצו בפרק ד בספר שמואל א.

ספור הנער וצער דוד ואנשיו

ה ויאמר דוד אל הנער המגיד לו:

איך ידעת כי מות שאול ויהונתן בנו?

ו ויאמר הנער המגיד לו:

נקרא נקריתי {נמצאתי במקרה} בהר הגלבוע, והנה שאול נשען על חניתו {פגעה אחרי שנפל על חרבו}. והנה הרקב ובעלי הפרשים {הרוקבים} הדבקהו {השיגו אותו}. וישן אחריי {הסתפל לאחור} ויראני ויקרא אלי, ואמר: "הנני!".

ח ויאמר לי: "מי אתה?".

ואמר אליו: "עמלקי אנכי".

ט ויאמר אלי: "עמד נא עלי ומתתני {הרג אותי}. כי אחזני השבין {הלי מפני שעדו נסס ממפת החרב שנפל עליה}. כי כל עוד נפשי בי {כל עוד אני חי}!".

י ואעמד עליו ואמתתהו {הרגתי אותו}. כי ידעתי כי לא יחיה אחרי נפלו {על החרב}. ואקח הנזר אשר על ראשו ואצעדה אשר על זרעו {כתר קטן ועמיד שבורועו, ויש שפרשו שלקח ממנו תפלין של יד ושל ראש} ואביאם אל אדני הנה.

יא ויחזק דוד בכגדו ויקרעם, וגם כל האנשים אשר אתו {קרעי בגדיהם}. יב ויספדו ויבכו ויצמו עד הערב על שאול ועל יהונתן בנו ועל עם יהודה ועל בית ישראל כי נפלו בחרב.

נפלה עטרת ראשנו!
 בצער רב ובראש מטפל אנו מודיעים על נפילתו בקרב
 של מלך ישראל הראשון
אדוננו המלך שאול בן קיש הי"ד זצוק"ל
 עליו נאמר: "בחור וטוב ואין איש מבני ישראל טוב ממנו".
 במהלך שבעת ימי האבלות יתקיים צום.
 אנשי יבש גלעד

1. דוד ברר לאיזה שייך הנער.
2. הנער ענה שאביו בא מהעם ה.....
3. דוד שאל אותו כיצד לא לפגע בשאול.
4. דוד כנה את שאול: ".....", משום שה' משח אותו למלך.
5. דוד דן את הנער ל..... ושלח אהד מאנשיו ל..... אותו.

 נסו למצוא פרט לא הגיוני
 בספור של הנער (רמז: באזור
 מלחמה מסכן להסתובב).

מדוע הרג דוד את העמלקי?
 רבי יצחק עראמה (בספרו "עקדת
 יצחק") מסביר כי לא משנה אם
 הנער העמלקי אמר אמת, ושאל
 בקש ממנו להרג אותו, או שהוא
 שקר, ולא הוא הרג את שאול -
 בכל מקרה היה חייב מיתה על
 שהתפאר והתגאה בפיו שהרג
 את מלך ישראל.

ענש הנער

יג ויאמר דוד אל הנער המגיד לו:
 אי מזה אתה?
יז ויאמר:
 בן איש גר עמלקי אנכי (אביו היה איש עמלקי שגר בישראל. ויש שפרשו
 שאביו התגורר).
יד ויאמר אליו דוד:
 איך לא יראתך לשלח ידך לשחת את (לפגוע ב) משיח יהוה (ה' בחר
 בשאול ומשחו למלך בשמן)?!
טו ויקרא דוד לאחד מהנערים ויאמר:
 גש פגע בו (הרג אותו)!
טז ויאמר אליו דוד:
 דמה על ראשה (אמה אשם במותה)! כי פיה ענה בה (הודית בפיה).
 לאמר: "אנכי מתתי (המתתי) את משיח יהוה"!

קינת דוד על שאול ויהונתן - פתיחה

יז ויקנו דוד את הקינה הזאת (שיר אבג) על שאול ועל יהונתן בנו. יח ויאמר:

ללמד בני יהודה קשת. הנה כתובה על ספר הישר (אחרי שנפלו גבורי ישראל בקרב. יש ללמד את העם להלחם כמו האבות בהמשך בראשית).

"ללמד בני יהודה קשת"

בתקופת המקרא היו בני בנימין ידועים במימנות הקשתות שלהם. שאול היה משבט בנימין, וסביר שרבים מהאנשים שנופלו אתו במלחמה היו מטובי הקשתים בישראל. אולי משום כך קרא דוד לבני יהודה לרכש דוקא את מימנות הקשתות, כדי למלא את החלל שהשאירו אחריהם.

- איפה ראינו בספר שמואל א שיהונתן בן שאול היה קשת? (פרק כ)
- באיזו מלחמה פגשנו את הצטינות בני בנימין גם בקליעה באבנים. (רמז - סוף ספר שופטים).

המשך הקינה - הצרה שבאה לישראל

יט הצבי ישראל (פניה לארץ ישראל) - על כמותיך (הימנו שבחרים שפה נמצא) חלל (הרוג מלחמה)?! איך נפלו גבורים (איה נהרגו גבורים באדמתה)?!

כ אל תגידו (את דבר מפלת ישראל) בנת. אל תבשרו בחוצות (ברחובות) אשקלון (ערי פלשתים) - פן תשמחנה בנות פלשתים. פן תעלזנה (תהינה עליונות) בנות הערלים (כנוי גנאי לפלשתים)!

מדלית
מבצע
יונתן

"מבצע יונתן"

בכ"ט בסיון תשל"ו נחטף מטוס נוסעים בדרכו מישראל לצרפת והוטס לאנטבה שבאפריקה. בתמורה להחזרת החטופים, דרשו החוטפים שחרור מחבלים רבים. במבצע צבאי חסר תקדים הצליחה סירת מטכ"ל לחסל את החוטפים ולהשיב את החטופים ארצה. במהלך המבצע נהרג יוני (יונתן) נתניהו, מפקד הסירת, ועל שמו מכנה המבצע: "מבצע יונתן".

בהשראת המאורע חברה המשוררת תלמה אליגור-רוז את השיר "ארץ צבי", המציח את גבורת לוחמי ישראל ומסירותם להשבת אחיהם לארץ צבי, ארץ ישראל. מותו של יונתן נתניהו למען השבת אחיו החטופים לארץ הצבי - מתחבר למות יהונתן בן שאול על הגנת אחיו בארץ הצבי.

- כדי שלא תשבר רוח אנשיו, אמר דוד שהדבר הראשון שיש להסיק ממות שאול הוא שצריך ללמד את העם ל.....?

קינה

שיר אבג, שיר הספד על אדם שמת או על חרבן וצרה.

הרלב"ג כותב שאולי לאדם לשים לב מה גרם לחברו להכשל וללמד מכך - כיצד אפשר לראות זאת בקטע שלנו?

- על מה קונן (בכה) דוד בתחלת הקינה?
- אילו ערים פלשתיות הזכיר דוד בקינה?
- מדוע דוקא בערי פלשתים צפויה שמחה על מפלת ישראל?

המשך הקינה - גבורת שאול ויהונתן

כא הרי בגלבע {ההרים שבגלבע} - אל טל ואל מטר עליכם ושדי תרומות {לא ירד עליכם גשם ולא יתה ככם שדה מכתה}! כי שם נגעל {נמאס והשרה} מגן גבורים, מגן שאול בלי משיח בשמן {לא היתה הגנה לשאול, כאלו לא הועיל המגן שלו מפני שלא נמשח בשמן}.

כב מדם חללים, מחלב גבורים - קשת יהונתן לא נשוג אחור, וחרב שאול לא תשוב ריקם {נשקיהם של יהונתן ושאול לא שבו למקומם בלי לשפך את דם אויביהם והלקם ולהרג אותם, כטוי לגבורתם}.

כג שאול ויהונתן, הנאהבים והנעימים בחיהם, ובמותם לא נפרדו {נשארו יחד עד מותם}, מנשרים קלו, מאריות גברו {היו קלים מנשרים וגבורים מאריות בהלחמם את מלחמותיהם}.

1. דוד קלל את המקום שנהרגו בו שאול ויהונתן ואמר שלא ירד עליו... ולא ימצאו בו.....
2. דוד אמר ששאול ויהונתן השתדלו לעשות את רצון ה' בזריות כמו..... ובגבורה כמו.....

בתקופת דוד צידו הלוחמים במגנים העשויים מסגרת עץ שעליה מתוח עור קשית. בצאתם לקרב היו מושחים את המגנים בשמן כדי שחץ או חרב שיפגעו במגן יחליקו ולא יחדרו אותו.

האם התקימה קללת דוד?

בצפון הרי הגלבע משגשגים חרש וצמחיה עשירה. אולם, צדם המזרחי והדרומי של ההרים בנויים בעקר מסלע גיר קשה, ולכן הם חשופים מעצים ושיחים, ויש בהם צמחיה דלילה. המראה השומם הזה נותן תחושה שלא יורד שם גשם, ונראה כאלו התגשמה שם "קללת" דוד: "הרי בגלבע - אל טל ואל מטר עליכם!"

1. לאילו בנות פנה דוד בהספדו על שאול?
2. אילו בנות נזכרות בתחלת הקינה?

המשך הקינה - קריאה לאבל לאמי על שאול

כד בנות ישראל - אל שאול בכינה! המלכשכם שני [בגדים אדמים ויקרים] עם עדנים [דברים מפנקים]. המעלה עדי [תלשיט] זהב על לבושכן [בזכות נחונותיו במלחמות ולקחת שלל מהאויב. זכו בנות ישראל ללכת בפאר]!

1. לדעתכם, מדוע פנה דוד את יהונתן: "אחי? והרי הם לא נולדו לאותם הורים!"
2. על איזו אהבה בכה דוד בקינתו - על אהבתו ליהונתן, על אהבת יהונתן אליו, או על אהבתם ההדדית?
3. על איזו זעקה חזר דוד שלוש פעמים בקינתו?
4. לדעתכם, איזו מדה טובה בולטת אצל דוד בפרק זה?

המשך הקינה - הספד על יהונתן

כה איך נפלו גברים בתוך המלחמה! יהונתן, על במותיך קלל [איך יתכן שנהרגת חרף גבורתך]!?

כו צר לי עליך אחי יהונתן, נעמתי לי מאד, נפלאתה [הייתה מפלאה] אהבתך לי - מאהבת נשים!

כז איך נפלו גבורים, ויאבדו פלי מלחמה [אבדנם של שאול ויהונתן הוא כאבדו פלי מלחמה]!

 "איך נפלו גבורים" - הבעת צער על אדם שאבד, או פליאה על כשלונו של מישהו שהיה ידוע בבקיאיותו בדבר שנכשל בו.

 מי הנשים שעליהן דבר דוד?

"נפלאתה אהבתך לי מאהבת נשים" - מאהבת שתי נשים: מיכל ואביגיל (מדרש שמואל כה, ד).

מיכל הצילה את דוד ממות, כשבאו חילי שאול לתפסו; ואביגיל הצילה אותו מחטא, כשמונעה ממנו להרג את נבל.

האהבה של יהונתן לדוד הייתה גדולה יותר מהאהבה שבטאו שתי נשותיו של דוד, שהרי ידע שימלך דוד במקומו - ובכל זאת אהב אותו ותמך בו!